

Fuglevennen

Din naturkontakt

Høst 2009

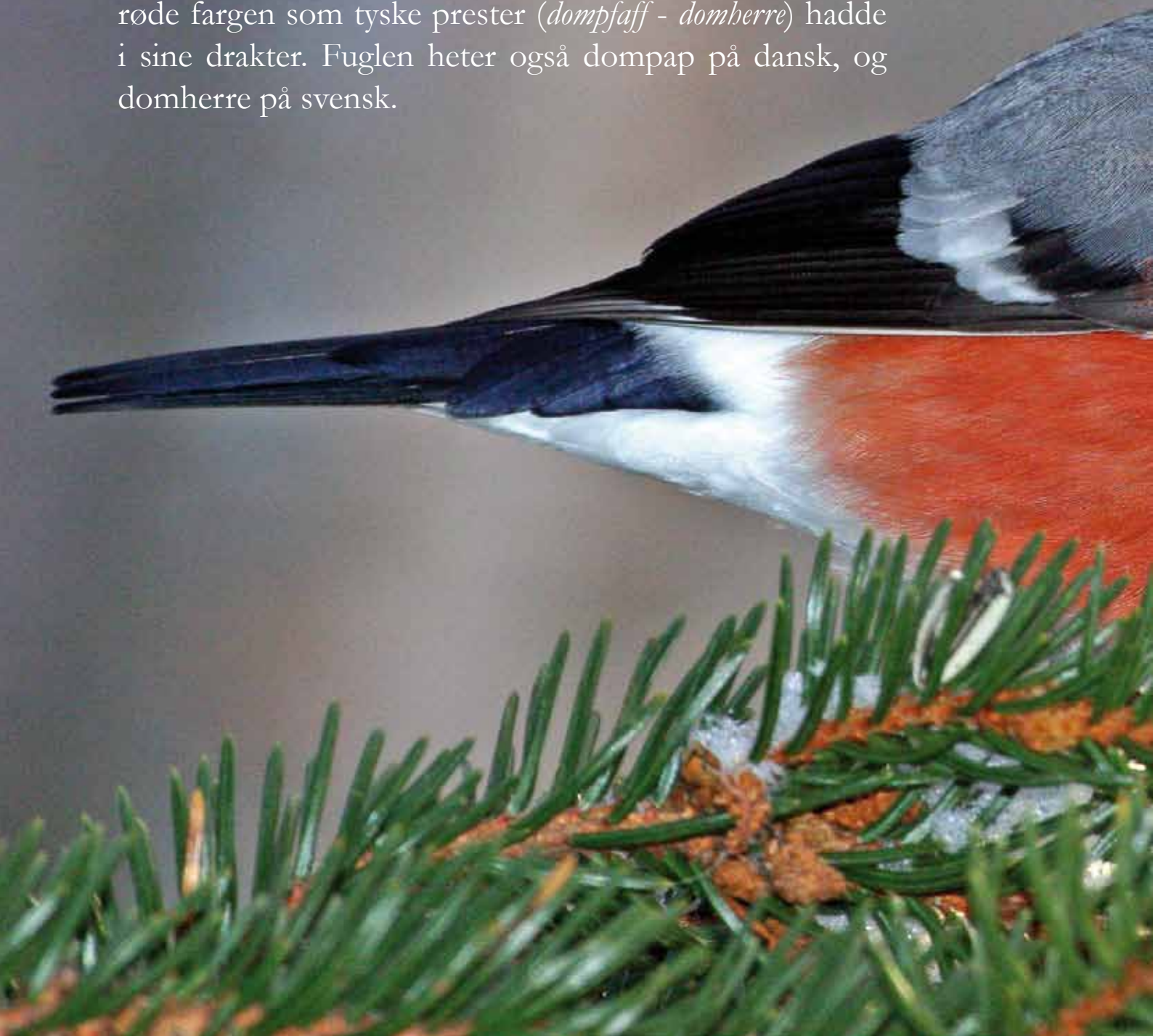
Tema:
Her er spettene!
Slik lager du en
frøautomat

Julefuglen

Dompapen er selve julefuglen, der den pryder julekort og juledekorasjoner. Den friske rødfargen passer godt sammen med julefargene. Ofte blir dompapene tegnet eller malt sittende i et kornnek, men dette er faktisk ganske misvisende. Dompapene vil mye heller spise solsikkefrø, og korn rører de sjelden.

Navnet *dompap* kommer fra tysk, og henspeler på den røde fargen som tyske prester (*dompfaff* - *domherre*) hadde i sine drakter. Fuglen heter også *dompap* på dansk, og *domherre* på svensk.

Fuglene trenger deg!

Ukjent fotograf.

Ornitolog Frode N. Bye har tatt hånd om en oljeskadet ærfugl for vask og hjelp.

Den 31. Juli grunnstøtte lasteskipet *Full City* utenfor Langesund, og tykk olje rant ut i sjøen. Katastrofen var et faktum. Forferdet måtte folk se på at strender og sjøfugl ble tilgriset med tungolje. Det tok tid før oljelenser og oljevernberedskap kom på plass, og da hadde oljesølet beveget seg helt sør til Grimstad-skjærgården. Mer enn 40 fuglearter ble observert med olje i fjærdrakten. Ærfuglene ble hardest rammet. Minst 1200 ærfugler ble registrert skadet eller omkommet på grunn av oljesølet, men det kan ha vært langt større antall ærfugler som omkom.

Til å begynne med ville forvaltningsmyndighetene skyte og avlive alle de oljeskadde fuglene. Men da reagerte folk flest. Dette var for galt, og fuglene burde hjelpes, ikke skytes. Mange frivillige meldte seg raskt for å ta hånd om oljeskadde sjøfugler, og etter hvert kom mottak og vasking av fugl inn i organiserte former. Fordi innsamling av oljeskadde fugler ikke ble startet omgående, ble antallet ivaretatte fugler langt lavere enn det kunne ha blitt. Men et hundretalls fugler ble vasket og hjulpet. Miljøvernminister Erik Solheim var imponert

over innsatsen. Selv om prisen per vasket fugl ble anslått til omkring 10.000 kroner, mente han at dette var en pris som var vel verdt å betale. Norsk Ornitologisk Forening er helt enig i dette. Selv om prislappen skulle bli mange ganger større, så er dette kostnader som forurensere må være forberedt på å dekke når oljesøl truer naturen.

Ringmerking og overvåking av fugler som har blitt vasket og rensset etter tidligere oljeutslipp viser tydelig at det nytter å hjelpe oljeskadde fugler. Reaksjonene etter sommerens oljeutslipp viser også at folk engasjerer seg på fuglenes side. Det er bra, for fuglene trenger all den hjelp de kan få. Derfor var det heller ikke mer enn hva en burde forvente da Direktoratet for naturforvaltning stoppet all ærfugljakt for høsten 2009 langs kysten av Larvik, hele Telemark, og i Risør. Det ville ha vært absurd å tillate at noen få mennesker skal få skyte på de samme fuglene som tidligere var blitt reddet med omtanke og omhu fra oljedøden!

Reaksjonene etter *Full City*-ulykken er oppløftende. De viser at folk flest bryr seg om fuglene, og er villige til å ofre penger og tid for å hjelpe fugler som har problemer. Det ser vi også gjennom alle henvendelsene fra publikum som finner skadde fugler. Vi i Fuglevennen forsøker å svare på spørsmål som kommer inn via nettet, selv om det ikke alltid er like enkelt. Selv om det alltid like hyggelig når det går bra for enkelte. Da trives både fugl og folk!

Roar og Trond Vidar

Innhold

	side
Julefuglen	2-3
Fuglene trenger deg!	4
Martin fiskemåke	5
Spørsmål og svar	6-7
Her er spetteene	8-11
Nøkkelarter i skog	12-13
Fuglene er populære i barnehagen	14-15
Fuglevenner: Fuglene er mitt selskap!	16-17
Slik lager du en frøautomat	18-19
Mine natursider	20-21
Havørna er tilbake i Oslofjorden	22

Fuglevennen kommer ut med to nummer i året; ett om våren og ett om høsten. Abonnement koster kr 130,- pr. år. www.fuglevennen.no

Har du spørsmål om abonnement, eller stoff til *Fuglevennen*, send dette til:

Norsk Ornitologisk Forening
Sandgata 30B, 7012 Trondheim
tlf: 73 84 16 40
fax: 73 84 16 41
e-post: fuglevennen@birdlife.no

Redaksjonen i *Fuglevennen*:

- * Roar Solheim (ansvarlig redaktør)
Agder naturmuseum og botaniske hage
- * Trond Vidar Vedum
Høgskolen i Hedmark, avd. for lærerutdanning
- * Magne Myklebust
Norsk Ornitologisk Forening
- * Morten Ree
Norsk Ornitologisk Forening

Bildebearbeiding, layout og uttegning:
Roar Solheim.

Omslagsfotografier: Roar Solheim.

Forside: Gråspett hann.

Bakside: Grågjess på høsttrekk, Trøndelag.

Fuglevennen 2009 årg.6 nr 2.
ISSN 1504-0623

Martin fiskemåke med krokbeinet

Jeg har et lite spørsmål vedrørende fiskemåker. Hvor gamle kan de egentlig bli, hva er normal levetid? Jeg greier ikke å finne svar på dette noen steder. Jeg bor i Kristiansund, og har i flere år hatt et fiskemåkepar som kommer i april og drar sin vei igjen i august.

Spesielt den ene fuglen er lett gjenkjennelig. Den har nok sikkert brukket en fot en gang, og beinet har blitt ”snudd” på et vis etterpå. Hver morgen kl. 7 kommer han og setter seg på pipa til naboens hus, og skriker sitt spesielle skrik. Der ser han soveromsvinduet vårt. Da får han mat, og på den tiden er det ikke andre måker her. Det har han nok funnet ut. Likeledes at vi forlater huset etterpå! Han kommer igjen senere på ettermiddagen, følger meg utenfor på piper, telefonstolper og lignende, alt ettersom jeg forflytter meg i huset. Hvis det går for lenge til jeg reagerer, hylar han. Jeg passer på å gi bare han mat, kaster ut en og en bit som han får tak i, og da prøver han å jage bort de andre som samler seg, springer egentlig ganske fort på rekkverket med denne foten sin. Siste mating er rundt klokka 23. Da er det også få andre fugler.

Han er ikke av de første som kommer på våren, så jeg er bestandig litt engstelig for at han ikke har klart seg. Men jeg blir desto mer glad når han dukker opp på plassen sin og hylar. Hvor han holder til om vinteren, aner jeg ikke. Håper jeg får ha ham rundt her i mange år til.

Med vennlig hilsen
Anne Grethe Holmen
og Martin Måke

Se spørsmål og svar på neste side om måkers alder.

Red. anm.

Fotografier: Anne Grethe Holmen.

Bør man unngå å lokke fugl med lyd?

Jeg har ved flere anledninger lokket til meg fuglekongen med å spille sangen dens via en medbrakt MP-3 m. innebygd høyttaler. Jeg lar lyden gå kontinuerlig, og hele sangen er på ca 35 sek. Jeg legger spilleren fra meg på en stubbe, greinkløft og lignende, mens jeg er klar med kamera. Hver gang får jeg full uttelling. Det kommer mange fugler, og jeg skjønner at det dreier seg om fuglekonge, både hann og hunn. De kommer helt inn på 1-3 meter, sitter på en grein og skjelver/rister med vingene. Hannen er jo grei med sin gule flekk på hodet, men hunnen er vel uten? Jeg tror jammen jeg også har lokket til meg både gransanger og løvsanger som i grunnen ligner på fuglekongehunnen? Jeg ser også at andre fugler reagerer med overflyging frem og tilbake. På samme måte lokker jeg fram blåstrupe, gul-erle og rødstrupe. Helt fantastisk, men er dette helt bra etisk? Kan jeg på noen som helst måte forstyrre naturens gang og stresse fuglene? Veldig fint for fotografering da selvfølgelig. Dette er vel en utbredt metode som er veldig spennende. Mitt spørsmål er om andre fugler reagerer på fuglekongens sang, og om dette er på kanten?

Kjell Thore Leinhardt

Fuglekonge bunnen har gul kalott, mens hannens kalott er gul med en oransje flekk i midten! Du reiser et meget interessant spørsmål, og det vil nok være mange ulike syn og svar på dette. Det viktige er kanskje at en alltid bør være bevisst på

at mange ulike former for kontakt med fuglene kan være en større eller mindre belastning for dem. Ved å spille av fuglesang i et fugleterritorium, gir du egentlig et signal om at det har kommet en utfordrende konkurrent i territoriet. Når fugler nærmer seg en slik lyd, er det som regel for å jage vekk inntrengeren. Det vil opplagt være nokså forvirrende, og kanskje stressende, for en fugl å høre sang til en artsfrende som den ikke klarer å finne eller se. Derfor bør en alltid begrense slike lydlokkinger i tid. Dette har også noe å gjøre med mengden av folk som kan foreta slike lydspillinger. Her i Norge er det lite sannsynlig at en bestemt fugl vil bli utsatt for et vedvarende "press" av slike falske fuglelyder fra fuglevenner eller fotografer. I England vil kanskje problemet være helt annerledes, fordi det er så mange fugleinteresserte mennesker. Det beste rådet er derfor å tenke seg om, og å ikke spille av lokkesang for lenge av gangen. Men det er en fantastisk effektiv metode for både å observere og å fotografere de fleste spurvefugler.

Fotografier s. 67: Roar Solheim.

Kjøttmeis og ungedød

Dreper kjøttmeismoren ungene sine hvis det blir for lite mat til alle ungene?

Tobias

Nei, det er det ingen fugler som gjør. Hvis det er lite mat kan enkelte meiseunger dø i reiret. Da blir de bare liggende der og tørke inn under de andre ungene. Hvis en av foreldrefuglene dør, kan den andre gi opp hele reiret fordi det er for mye jobb å fore opp ungene alene. Da dør alle ungene i reiret. Pattedyr kan spise opp ungene sine dersom de blir skremt, eller det blir for lite mat.

Hvor gammel blir en måke?

Hva er omtrentlig gjennomsnittet på måkens alder (den vanlige hvite måken)?

Lasse

De mest vanlige måkeartene vi har i Norge, er gråmåke langs kysten, og fiskemåke både langs kysten og i innlandet. Ringmerking gir en del svar på fuglenes mulige levealder. De eldste kjente, ringmerkede måkene i Norge er: Hettmåke 26 år 8 mnd., Fiskemåke 22 år 4 mnd., Sildemåke: 15 år 9 mnd., Gråmåke 33 år 10 mnd., Svartbak 20 år 4 mnd. og Krykkje 19 år 5 mnd. Dette betyr at mange måker nok kan leve til de blir 25-35 år gamle! Det er en anseelig alder for en fugl! Gjennomsnittlig levealder blir derimot betraktelig lavere, for en stor del av fuglene dør før de blir ett år gamle. Det trekker gjennomsnittet nedover.

Gråmåkeflokk med unge og gamle fugler på isen.

Havørn og ærfugl

Hei!

Jeg registrerer at ærfuglbestanden på Helgelandskysten er kraftig redusert de siste årene. Mange som bor på kysten mener det er havørna som er en viktig årsak til dette. Dersom dette er tilfelle bør en ikke da sørge for å regulere denne bestanden?

KK

Havørna er en naturlig del av kystens dyreliv. Ørnene har vært presset til lave bestandsnivåer på grunn av menneskelig jakt og forfølgelse. Det var en langt mer unaturlig situasjon enn at havørnene nå spiser sin naturlige føde. Ærfuglene har utviklet seg sammen med havørn som en del av sine naturlige fiender. Hvis havørnenes ærfugljakt øker, vil det over tid føre til at ærfuglene endrer oppførsel. Kanskje blir totalbestanden lavere enn hva den var da havørna ble forfulgt, men dette er i så fall en naturlig situasjon. I naturen må de ulike artene forholde seg til hverandre. Hvis vi mennesker skal regulere forholdene mellom de ulike artene, blir det helt

galt, og fullstendig kunstig. Da blir naturen en dyrebage, eller et fjøs.

Det vil være mer naturlig å stoppe menneskers jakt på ærfugl, dersom bestanden viser tegn til å gå tilbake.

Hvordan hindre kollisjoner mot vindu?

Jeg har et problem med at småfugler flyr mot vindusrutene og blir drept. På bare en uke plukket jeg opp fire døde fugler på terrassen. Hva kan jeg gjøre for å hindre dette?

Per Nørgaard

Du må forsøke å enten skjerme vinduet ved å henge opp en bærnot foran det, eller du kan forsøke å klistre opp svarte spurvebauk-silbuetter (fås kjøpt hos Natur og Fritid - NOF's butikk på Lista). Sjekk også om fuglene ser tvers gjennom huset ditt ved dette vinduet, eller om det er så mørket på innsiden at vinduet gir speilbilde (sett utenfra) av landskapet. Dette kan få fuglene til å tro at de flyr

mot skog og busker. Får du fjernet denne illusjonen, så vil nok også kollisjonsraten gå ned.

Spørsmål og svar

Hvis du lurer på noe om fuglekasser, fugleføring eller fuglenes liv, så ta kontakt med Fuglevennen. Vi i redaksjonen forsøker å gi svar og råd. Du kan også gå inn på *Spør en ornitolog* på våre hjemmesider www.fuglevennen.no

Går dompapene i julenek?

Finner vi ofte, om i det hele tatt, dompap i kornnek? Jeg har latt meg fortelle at den er for tung til å kunne sitte i neket, pluss at den ikke liker havre.

Tore

Hvis dompapen får velge, tar den først og fremst solsikkefrø.

Dompap kan nok forsyne seg fra kornnek dersom de ikke finner annen mat. Men dompapene foretrekker solsikkefrø. Hvis slike finnes på en forplass, så er nok ikke dompapene særlig interesserte i å sette seg i kornneket. Gråspurv og gulspurv er mer vanlige nekgjester.

Her er Spettene!

Svartspett

Foto: Per-Göran Bentz.

Det finnes åtte spettearter i Norge. De kan grovt deles i fire ”grupper”.

Den største er *svartspetten*. Den er lett å kjenne igjen fordi det er den eneste som er helt sort (med rødt på hodet), og fordi den er mye større enn de andre spettene. Deretter kommer de to grågrønne spettene, *grønnspekk* og *gråspekk*. Den største gruppen er de fire spettene som er sorte og hvite med flekker og streker. Dette er *flaggspekk*, *dvergspett*, *hvitryggspett* og *tretåspett*. *Vendehalsen* utgjør spettens ”utgruppe”, for den skiller seg sterkt fra de andre. Den er rødbrunt spraglete, og mangler de stive stjertfjærene som de andre spettene har. Det er kanskje ikke så underlig, for vendehalsen klatrer ikke oppover trestammer lik de andre spettene. Den hakker heller ikke ut eget reirhull, men bruker hull etter de andre spettene. Derfor hekker den også gjerne i fuglekasser. Vendehalsen er i tillegg trekkfugl, som holder til i Afrika i vinterhalvåret.

Grønnspekk

Foto: Roar Solheim.

Grønnspekk og gråspekk er svært like, og det er ikke lett å se forskjell på dem når du bare får et glimt av en grønn spettefugl. Hos grønnspekkten har både hann og hunn rød farge på toppen av hele hodet. Hos gråspekkten er det bare hannen som har rød farge på hodet, og her er rødfargen begrenset til en panneflekk. Grønnspekkten har tydelig lys, nesten hvit øyefarge, som lyser opp i et sort felt rundt øyet. Gråspekkten har rødbrune øyne. Den sorte skjeggstripa er også mye tynnere hos gråspekkten enn hos grønnspekkten.

Gråspekk

Foto: Roar Solheim.

Foto: Roar Solheim.

Stor, hvit flekk

Mørk, "flagg"-rød farge

Flaggspett hunn

Foto: Villen Vedeler.

Ung flaggspett

Stripet side

Rosa-rød farge

Hvitryggspett hann

Foto: Ingvær Stenberg.

Foto: Roar Solheim.

Tretåspett hann

Stort, hvitt felt

Flaggspetten er den vanligste av de sorte og hvite spettene. Hannen har en liten, rød kalott i nakken, hunnen mangler denne. Nest vanligst er dvergspetten, som er litt større enn en dompap. Hvitryggspetten finner du helst i skog langs kysten fra Agder til Trøndelag, mens tretåspetten er vanligst i gammel barskog (granskog), eller i fjellbjørkeskog. Hos denne arten har hannen en gul kalott, mens hunnen er sort på toppen av hodet. Hos tretåspetten er øyet omkranset av sort, mens

Dvergspett hann

Ikke rød under stjørt

Foto: Roar Solheim.

Foto: Roar Solheim.

Vendehals

hos de øvrige svart-hvite spettene ligger øyet inne i et hvitt felt. Unge flaggspetter kan skape forvirring og ligne hvitryggspetter. De har blek rødfarge under stjerten, stor, rød kalott på hodet, og antydning til lengdestriper på kroppssidene. De hvite skulderflekkenes avslører dem.

Vendehalsen er den eneste spetten som er rødbrunt kamuflasjefarget.

Akrobater i trærne

Flaggspett hunn på matsøk i et eiketree.

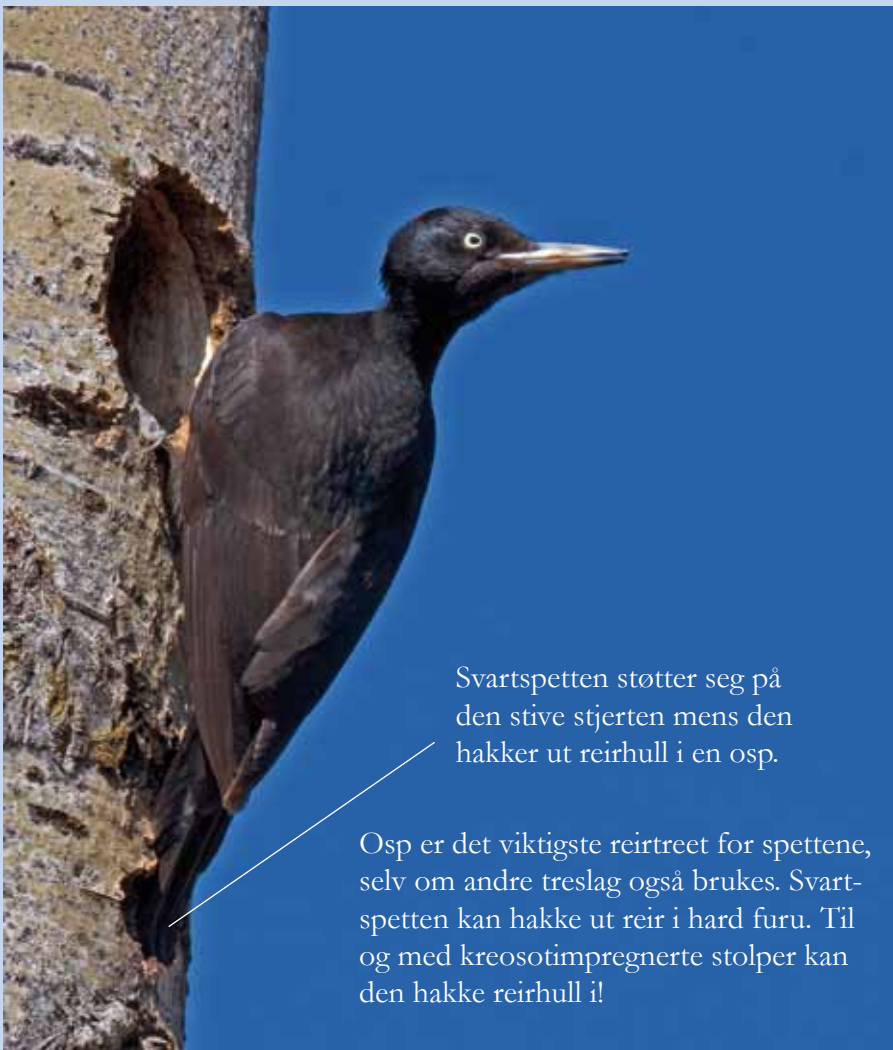
Spettene har krumme og kraftige klør på føttene. De fire tærne sitter festet slik at to vender framover og to bakover. På denne måten blir foten nesten som en gammeldags sukkerklype, godt egnet til å gripe fast på en trestamme. Spettenebet er kraftig og kileformet, slik at det kan hakkes inn i selve treverket. Selv om spettene vanligvis klatrer rett på stammen med hodet opp, kan de også sitte på tvers av greiner lik andre fugler. Men klatring med hodet nedover er det bare spettmeisen som driver med!

En flaggspett sitter på en grein og bøyer seg ned på leting etter insekter. Selv om den kan være ganske akrobatisk, så klatrer den ikke med hodet nedover stammen.

Spettene er kanskje de fuglene som er sterkest knyttet til et liv i og på trær. Ikke bare finner de næringen sin i trærne, men de hakker også ut reirhull i trestammene. Hele kroppsbygningen hos disse fuglene viser hvor godt de er tilpasset dette livet.

Stivstjarter

Svartspetten støtter seg på den stive stjerten mens den hakker ut reirhull i en osp.

Osp er det viktigste reirtreet for spettene, selv om andre treslag også brukes. Svartspetten kan hakke ut reir i hard furu. Til og med kreosotimpregnerte stolper kan den hakke reirhull i!

Tuppen av svartspettens stjerfjær

Stivstjarter kunne kanskje ha vært et vel så passende navn på disse fuglene, for spettene har stivere og kraftigere stjerfjær enn de fleste andre fugler. Mot spissen på de midtre stjerfjærene vender fjærstrålene utover, slik at fjærene får et utseende helt ulikt andre fuglefjær. Dette gjør at fuglene kan støtte seg mot stjerten når de klatrer opp en trestamme.

Vedlevende insekter er viktig kost

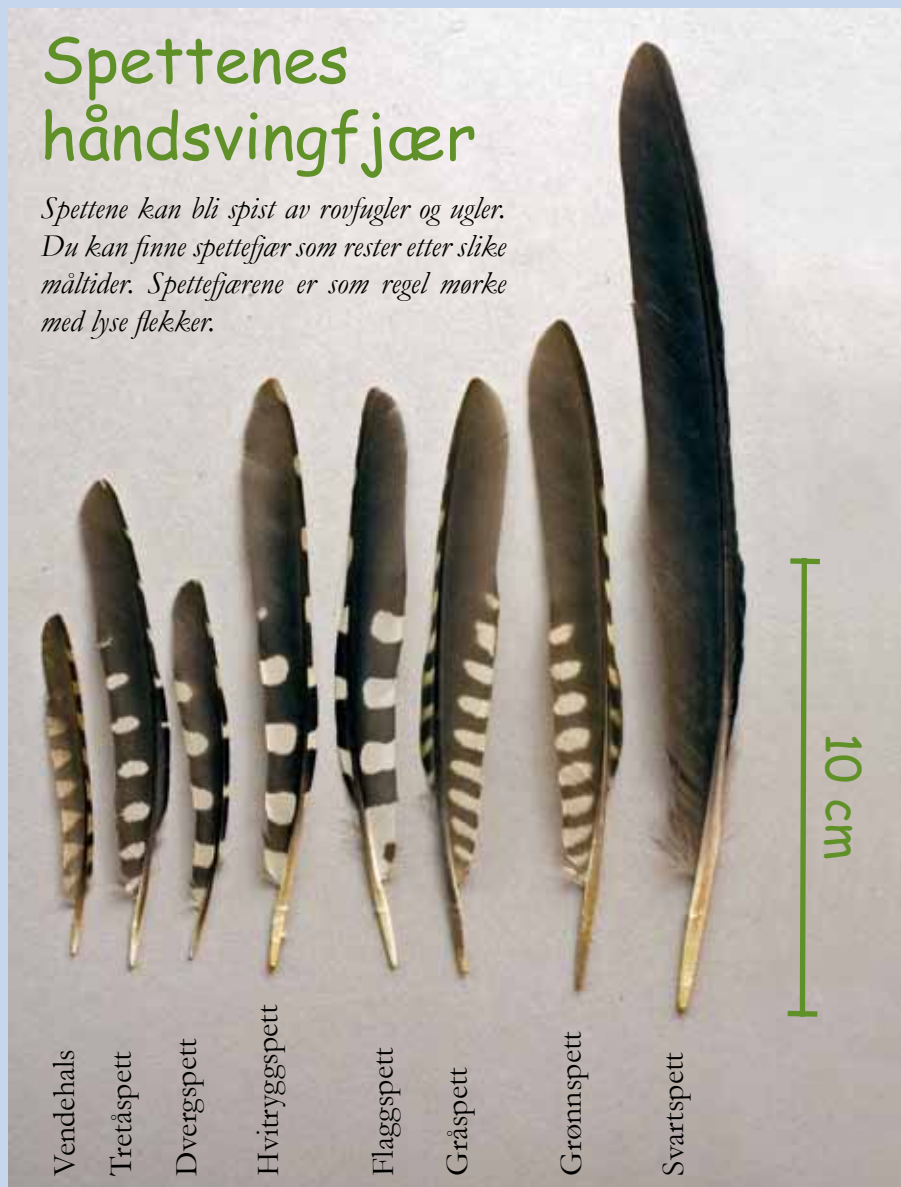
Spettene er insektspisere. For det meste finner de maten sin i trærne. Noen plukker insekter på bark og i barksprekker. Andre hakker seg inn i selve treverket på jakt etter larver og pupper av trelevende biller. De fleste billene finner spettene i sevelaget under barken. Tretåspetten er spesielt ivrig etter å finne barkbiller, men også gråspett, svartspett og flaggspett forsyner seg av barkbiller når de har gode bestander.

Larvene av trebukker er store, og de er viktige for mange av spettene. Hvittryggspetten spiser nesten bare slike larver, som den på bildet.

Spettenes håndsvingfjær

Spettene kan bli spist av rovfugler og ugler. Du kan finne spettefjær som rester etter slike måltider. Spettefjærene er som regel mørke med lyse flekker.

Hvorfor får ikke spettene hjernerystelse?

Spettene synger eller roper slik som andre fugler for å si i fra at de bor i et område. I tillegg lager de lyd på en helt spesiell måte; de trommer. Under trommingen dunker de nebbet i raskt tempo mot en trestamme, grein eller et annet underlag som gir god lyd. Jo kraftigere lyden blir, desto bedre. Mange spetter oppdager at metallskilt eller metallkapper på toppen av telefonstolper gir ypperlig resonans. Når en ser på en slik fugl mens den trommer, virker det nesten ufattelig at den ikke får hjernerystelse av den raske

dunkingen. Men spettene unngår helt å få skallebank. Dette skyldes både utformingen av kobling mellom nebbet og fuglens kranium, og også spettens hals. Her finnes muskler og avdempinger som tar opp og demper kraften i støtet når nebbet treffer underlaget.

Tretåspett bannen til venstre har funnet seg en tørr furustamme som ender i en tynn flis. Denne gir utrolig god gjenklang, og spetten trommer gjentatte ganger på den.

Spettene er viktige nøkkelarter i skog

Foto: Roar Solheim.

Selv om spettene kan hakke reirhull i grove trær, så lager de ikkeullet større enn akkurat nødvendig. Derfor kan det bli ganske trangt når ungene vokser til. Øverst forer en dvergspett en unge kort før den skal fly ut. Bildet under viser hvordan flaggspettungene har det inne i reiret. Ungene bytter på å sitte iullet og tigge om mat.

Spettene er det vi kaller *nøkkelarter* i skog. Det betyr at deres tilstedeværelse innvirker på en lang rekke andre arter. Den mest åpenbare effekten er at spettene hakker reirhull i trestammene. Disse reirhullene gir god beskyttelse mot mange eggspisende fugler og pattedyr. Derfor har mange andre fuglearter lært seg til å bruke slike reirhull, selv om de ikke kan lage dem på egen hånd. I Norge finnes det omkring 25 hullrugere som ikke er spetter. Også pattedyr og insekter utnytter spettehullene. Ekorn og mår lager bol i gamle svartspetthull. Flere arter av flaggermus utnytter også slike hull i trær om sommeren. Kanskje kan noen overvintre i spettehull, men slike dvaleplasser er nok vanligere i land uten kuldegrader om vinteren. Bolbyggende insekter som veps og forvillede bier tar også gjerne i

bruk gamle spettehull. Etter hvert som hullene eldes og råtner ut, vil andre insekter kunne leve der.

Fordi spettene er så avhengige av vedlevende insekter, er de gode indikatorer på naturskog. Der det finnes mange døde og døende trær som står oppreist, finnes det alltid godt med spetter. Derfor er skogsdrift den største trusselen mot spettene. Når vi utnytter trærne til ved eller trevirke, blir det for få trær som dør en naturlig død i skogen. Da finner ikke spettene nok mat, og de forsvinner. Fordi de har en så viktig nøkkelrolle i skogøkosystemene, får dette ringvirkninger på mange andre arter. Gode forekomster av spetter er derfor et viktig mål på om skogsdriften i et område er bærekraftig og miljøvennlig.

Foto: Jon Bekken.

Flaggspettens vinterdiett

Om vinteren skifter flaggspetten diett fra insektkost til nesten bare frø. Flaggspetten er spesialist på kongler. Den kiler konglene fast i barksprekker, eller sprekker som den selv har hakket ut på en trestamme eller en stolpe. Fordi flaggspetten er frøspiser om vinteren,

kommer den gjerne på besøk på forplassen. På forplassen spiser den jordnøtter, kokos, hasselnøtter og solsikkefrø. Rent fett er den også glad i. Ute i skogen kan flaggspetten hakke kjøtt og fett fra kadaverrester etter rovdyrenes måltider.

Foto: Roar Solheim.

Foto: Roar Solheim.

En utfordring for skogbruket

Hvitryggspetten spiser nesten bare larver og pupper av vedlevende trebukker. Derfor krever den store mengder av stående, døde trær. Den finner helst slik mat i døde løvtrær, men langs kysten av Vest-Norge kan den også finne næring i døde bartrær. Tidligere var hvitryggspetten utbredt over det meste av barskogslandskapet i Skandinavia. Etter 1950 har den imidlertid blitt nesten helt borte fra Østlandet. I Sverige holder arten på å forsvinne helt på grunn av skogsdriften. Sverige mistet en niende spetteart i 1984, da mellomspetten døde ut. Derfor har svenskene lagt ned en stor innsats for å hindre at hvitryggspetten skal lide samme skjebne. Områder med døde trær har blitt satt til side, og unge hvitryggspetter er hentet fra Norge for utsetting i Sverige. Ennå finnes noen få par hvitryggspetter i Sverige, men artens framtid henger fremdeles i en tynn tråd.

I Norge står det heldigvis bedre til. Selv om hvitryggspetten har forsvunnet fra Østlandet på grunn av flatehogst og moderne skogsdrift, har den gode hekkeforhold langs Vestlandets bratte løvskogslirer. I disse områdene har hvitryggspetten fått bedre levevilkår etter 1950. Unntaket er der hvor naturlig skog har blitt byttet ut med sterile plantefelter av gran. Disse ensformige krattjunglene er helt ubrukelige for mange fuglearter, og fortrenger både hvitryggspetten og andre spettearter. Vedhogst i Sørlandets eike- og løvskogsområder er i dag den største trusselen mot arten i Sør-Norge.

Når hvitryggspetten hakker seg inn til trebukkklarver, lager den et hull på størrelse med en sukkerbit, gjerne noen cm dypt. Disse hakkesporene er svært typiske for hvitryggspetten, og kan avsløre

Foto: Roar Solheim.

Foto: Roar Solheim.

Med maur på menyen

Foto: Ole Petter Drangsholt.

Maur er viktige næringsinsekter for flere av spettene. Den store svartspetten hakker seg inn til kjernen av trær hvor det lever stokkmaur. Slike hull er lette å finne i skogen, og det er alltid imponerende å se hvor store og kraftige fliser svart-

spetten klarer å hakke løs. Hullene ligger gjerne nederst på trestammen, nær rota. Grønnspekk og gråspekk tar også mye maur. Grønnspekk er spesielt ivrig etter maur i maurtuer. Om vinteren når tuene er frosne, hakker den gjerne lange tunneler inn til kjernen av tua. Der ligger maurene i dvale. Vendehalsen har spesialisert seg på å lete etter maur og maurpupper, og spiser nesten ikke noe annet. Den finner mye av maten sin på bakken.

Selv om spettene for det meste er insektspisere, så finnes det unntak. Om høsten kan flere av artene spise sukkerholdige bær. Det viktigste unntaket er flaggspetten, som for det meste lever av konglefrø fra bartrær om vinteren. Der det fin-

Foto: Roar Solheim.

nes hasselkjerr, kan den også forsyne seg av hasselnøtter.

Fuglene er populære i barnehagen

På Svensrud Naturbarnehage i Hole kommune på Ringerike har fugler vært tema i året som gikk. Bestyrer *Knut Emil Kolstø* har sendt oss denne spennende rapporten om årets fugleprosjekt i barnehagen. Dette er et flott gjennomført prosjekt, som vi i Fuglevennen håper kan være til inspirasjon for mange andre.

Kassene bør henges opp om våren, før utgangen av mars.

I tillegg til barnas kasser hjemme henger det ca 70 kasser rundt i skogen. På stiene ut til våre baser kunne vi følge livet i kassene og se utviklingen dag for dag etter som ukene gikk. Å følge livet i kassene ga hverdagen en ny giv og mening for mange av barna. Fra den tomme kassen ble hengt opp på senvintere-eren til de første fuglene viste interesse og startet redebygging og egglegging, til vi en dag fant små fugleunger, var en stor opplevelse. Gjennom at vi fulgte fuglene og så at de vokste fra dag til dag, før de en dag var borte fra kassen, ble det et grunnlag for mange samtaler og filosofiske møter. Barna viste en enorm interesse, og barn som knapt

Gjennom hele barnehageåret fra høsten 2008 til våren 2009 har alle barn og voksne i Svensrud Naturbarnehage hatt fugler som tema. Alle planer har inneholdt ulike temaer som har med fugler å gjøre, og alt har blitt lagt opp pedagogisk slik at det har passet inn i de ulike aldersgruppene vi har i barnehagen.

Vi har malt fugler, lest om fugler, lagd fuglebrett og fuglemat. Vi har snakket om trekkfugler og standfugler. Vi har også oppsøkt steder med forskjellige fugler, både i skogen, ved fjorden og de minste barna har også vært i byen. I tillegg har de besøkt en dyrebutikk og sett på undulater og papegøyer! Samtidig fikk vi sett og matet duene på torget. Men aller mest spennende for barn

og voksne har det vært å følge livet i fuglekarnappet i barnehagen, og i alle fuglekassene ute i skogen.

Til jul fikk alle barna hver sin fuglekasse i julegave sammen med en loggbok. Alle skulle følge med sine kasser og rapportere til oss i barnehagen når noe spennende skjedde. Når begynte fuglene å bygge rede? Når ble det egg i kassene, og ikke minst, hva slags fugl hadde bosatt seg der? Både barn, foreldre og ansatte var aktivt med og ble veldig engasjert i dette prosjektet! I barnehagen hadde hver avdeling sine egne kart hvor fugleaktiviteten ble plottet inn. Barna fortalte i samling om hva som hadde skjedd i deres kasse. Det var spennende å vise frem bilder, og få merke av på kartet!

Fotografier: Knut Emil Kolstø.

Ståltråden festes til kassen før den henges opp på trestammen. Alle følger spent med i det som skjer.

kunne si mamma og pappa kunne skille mellom blåmeis og linerle. En utrolig følelse for oss ansatte som aldri hadde drømt om at et prosjekt kunne bli så vellykket.

Da vi fant både uklekte egg og døde fugleunger i kassene, ble det et utgangspunkt for å snakke om både liv og død.

Vi har i hele perioden notert en stor kunnskapsheving hos både barn og foreldre, samt hos oss som personale. Alle rammeplanens fagområder ble knyttet inn på den mest naturlige måte, og vi fant det både enkelt og naturlig å referere til fugler og kassene i nær sagt alt vi kom opp i dette året.

10 gode råd for fuglekassearbeid i barnehagen

Lag fuglekasser med hengslet lokk. Barna kan se ned i kassene ovenfra, og lokket detter ikke av.

Heng opp kassene senest 1. april.

Heng kassene så lavt at barna selv kan se ned i dem. Sett en kubbe på bakken som barna kan stå på. Slik slipper du å løfte barna. Du kan også bruke sykkel/bilspeil som du holder over det åpne lokket.

Sett kassene med minst 50 meters mellomrom. Sett dem ikke helt inn til en stien der barna ofte ferdes. Trekk dem 10 – 15 meter vekk fra stien.

Kontroller kassene før du tar barna med til dem. Kjøttmeisen kan være litt sårbar under reirbygging og egglegging. Det kan være en fordel å vente med kontroll til kjøttmeisen har begynt rugingen.

Ikke vær redd for å kikke i kassene med barna. Barna må få oppleve fuglene på nært hold. Unngå at ungene holder ansiktet helt ned mot kassa i tilfelle den rugende fuglen skulle fly opp.

Lær barna å opptre forsiktig ved kassene. Egg og unger må ikke røres.

La det gå noen dager mellom hver kontroll.

Det er helt normalt at enkelte fugler mislykkes med hekkingen. Fortvil ikke om du skulle finne egg eller unger i en kasse etter hekkesesongen. Dette trenger ikke å ha noe med kontrollene å gjøre.

Fuglekassene i barnehagen er den første start for å stimulere barnas fugleinteresse. Lag kasser som barna tar med hjem og henger opp i sitt nærmiljø. Disse kassene kan gi familien felles fugleopplevelser.

Da kassene var hengt opp (over), ble plasseringen tegnet inn på et oversiktskart (under).

"Fuglene er mitt selskap!"

Foto: Nils Christian Gjefsjø.

Båten er et viktig framkomstmiddel for Anna-Marth når hun er ute og setter garn, plukker bær og kikker på fuglene.

"Om vinteren kan det gå opp til en måned uten at det kommer gjester til gården. Da er fuglene mitt selskap. Det ville være trist hvis vi ikke hadde fuglene. Jeg har noe å se på. Det er liv rundt husene" sier Anna-Marth Gjefsjø til Fuglevennen.

Anna-Marth Gjefsjø bor på fjellgården Gjefsjø i Snåsa kommune. Det er ikke bilvei til gården. Nærmeste bosetting er gården Bjørkede, som ligger 1 mil unna på svensk side av grensen. Om sommeren må Anna-Marth og familien bruke båt over Gjefsjøen til Bjørkede. Der har de bil stående, og med den når de butikken på Kallsedet 6 mil unna. Om vinteren er snøscooter framkomstmiddelet, 5 mil over fjellet til Snåsa.

"Det er fantastisk å bo slik. Vi har det bra. Det viktigste er å ha folk rundt seg som en setter pris

på. Men en må trives med å være ute, og så må en være selvstendig og kunne ta i et tak. Vi lever tett på naturen. Fuglene betyr mye for meg. Vi venter på trekkfuglene om våren; linerla og svala. Heiloen er en sikker vårfugl. I vårnatta hører vi pipene oppe fra himmelen. Pipene hører vi gjerne noen dager før vi ser fuglene på jordene. Vi blir så glade når vi hører enkeltbekkasinen mekre. Det er tegn på at sommeren kommer snart."

"Om vinteren har jeg mye selskap med fuglene på foringsplassen. Kjøttmeisen er den vanligste. Vi har også mye granmeis, dompap og noen blåmeis. I vinter hadde jeg en flokk på over 20 gråsisik som holdt seg her lenge. Vi hadde også mye

Enkeltebekkasinen er et kjærkomment sommertegn på Gjefsjø gård.

Foto: Roar Solheim.

grønnfink gjennom hele vinteren. En gråspett holdt også til på gården i vinter. Den forsynte seg både av spekk og solsikkefrø. I lange perioder kunne den sitte på låveveggen for å hvile seg.”

Foto: Roar Solheim.

Er det noen fugler du er spesielt glad i? ”Jeg er glad i de fleste, men sandloen synes jeg er fantastisk. Den ser så lykkelig ut der den tripper av gårde på en sandstrand. Den har et fritt liv. Linerla er koselig. Den kommer i april og er her til snøen legger seg. Det er en hardfør fugl. Lirypa er også fantastisk. Den trekker helt inn til husene om vinteren. Det er så koselig når den skarer. En vinterkveld landet ei rype på låvebrua i lysene til snøscooteren. Den ble nok litt forvirret, og vi fanget den og tok den med inn. En

Vinteren har lagt lokk på fuglebrettet.

Foto: Nils Christian Gjefsjo.

Foto: Nils Christian Gjefsjo.

Fjellgården Gjefsjo en kald vinterdag.

nydelig fugl som blunket med øynene i det sterke lyset, og vi skjønte at den var i god form. Da slapp vi den ut, og den fløy av gårde.”

Få kjenner tretåspetten, men i skogene rundt Gjefsjo er den vanligere enn de andre spetteartene.

Foto: Roar Solheim.

”Tretåspetten er den vanligste hakkespetten i skogen rundt gården. Det kommer nok av at det er mye gammel granskog her. Den hakker ut hull i døde graner. Lydene av ungene som tigger mat høres ut akkurat som ei ringeklokke. Den er ganske sterk. Ungene lever jo farlig, så jeg forstår ikke hvorfor de bruker så høy lyd. Tretåspetten er tillitsfull, og vi kommer svært nær den.”

”Det er viktig å hjelpe fuglene. Om vinteren må de kjempe for å klare seg. Det er kaldt, bløtt og vanskelig å finne mat. Man kan jo legge ut brødrester og usaltet flekk i tillegg til solsikkefrø. Svigerfaren min, Alfred, var så glad i endene, spesielt kvinanda. Han satte opp holker over alt. Han kalte disse andekasene for andstut.”

Savner du folk, og oppsøker du steder med mer liv? ”Nei, jeg reiser aldri langt. Jeg liker ikke å kjøre bil. Jeg har det best med fuglene og villmarka rundt meg. Det passer best til mitt sinnelag.”

Kvinanda hekker i holkene som Alfred Gjefsjo satte opp.

Foto: Nils Christian Gjefsjo.

Slik lager du en enkel frøautomat

Solsikkefrø er svært populær mat for mange småfugler. Alle finkefuglene er begeistret for solsikkefrø. Blåmeis, kjøttmeis og spettmeis kommer også gjerne og forsyner seg av slike frø.

Solsikkefrø kan legges på bakken eller på et forbrett, men det beste er å gi dem til fuglene i en frøautomat. Da snør ikke frøene ned, og fuglene må forsyne seg med ett frø av gangen. Dersom du har nøtteskriker og ekorn på forplassen, lønner det seg å servere frøene i en automat. Heng den i en tråd et godt stykke under en grein. Da kommer ikke de to gjestene til og kan stikke avsted med alle frøene på kort tid. Ekorn kan ofte søle ned store mengder av frøene på bakken.

Grønnfinkene storkoser seg når de får solsikkefrø. Ofte kan det være store flokker av dem på forplassen samtidig. Her har de inntatt en fabrikklaget automat.

Det finnes flere typer av frøautomater i handelen. Noen, som den på bildet over, er solide og varer i mange år, mens andre kan være svært så skrøpelige plastprodukter. Hvis du ikke har ti tommeltotter, kan du gjerne lage deg én eller flere slike frøautomater på en enkel og billig måte. Her er en kort beskrivelse av hvordan du går fram.

Dette trenger du:

Utgangspunktet er en brusflaske av plast på 1,5 liters størrelse. Du trenger i tillegg en skarp kniv, tykt og tynt bor (ca 10 mm og 4 mm), en drill, en trepinne, ståltråd og ei tang.

Fotografert s 18-19: Roar Solheim.

Dette gjør du:

Begynn med å merke av der du skal bore og skjære hull. Streken bør være ca 5,5-6 cm lang. Merk av tilsvarende på den andre siden av plastflaska.

Først stikker du kniven gjennom plasten og skjærer langs den rette linjen. Pass på så du ikke glipper med kniven! Plasten er hard, og det kan være lett å ta i for hardt når du skal skjære denne spalten. Glipper kniven når du tar i, kan du lett skjære deg stygt!

Bor nå de to små hullene som er over spalten. Hvis boret glir på plasten, kan du stikke et lite hull først med en syl eller kniv.

Når du er ferdig med disse fire, små hullene, borer du ett større hull for sittepinnen på undersiden av hver spalte.

Bøy ståltråden i en bue, og stikk de to trådendene inn gjennom de små hullene på den ene siden, og ut igjen på den andre siden av flasken. Tråden på bildet er egentlig i tykkeste laget, og du kan gjerne bruke tynnere tråd. Da er den lettere å tvinne i enden. Bruk ei tang og tvinn sammen trådene. Dette presser sammen plasten over spaltene, og du får en åpning i flasken som ligner de åpningene du ser på den fabrikkproduserte frøautomaten. Tvinn sammen ståltrådene slik at overkanten av spalten kommer ca 1,5-2 cm innenfor den nedre kanten. Kapp av tvinne-enden og bøy den oppover og inn mot plasten.

Nå må du tilpasse sittepinnen slik at den passer i de store hullene. Bruk kniv og sandpapir. Du kan kappe en kvist fra et tre, eller spikke til en trepinne fra ferdige materialer og runde av denne. En bambuspinne er også bra. La sittepinnen stikke ut 3-4 cm på hver side av flasken.

Får å unngå at frøene blir bløte og mugne i bunnen av flaskeautomaten, kan du bore små dreneringshull i bunnen. Fyll så noen småstein i flasken, slik at de nederste frøene kan nås av fuglene gjennom forspalten.

Til slutt bøyer du til ståltråd rundt kanten under tuten på flasken, og lager en bøyle. Fyll på solsikkefrø, og automaten er klar for bruk!

Mine natursider er sidene hvor du kan fortelle om dine opplevelser med fugler og andre dyr, sende inn tegninger, bilder, kommentarer og annet. Send inn til *Fuglevennen*.

Mine natursider

Blåmeis hekket i eksosrør

Gamle Fuglevennen på nett!

Nå kan du lese de tidligere utgavene av *Fuglevennen* dersom du ikke har dem selv. Gå inn på nettsiden

Fuglevennen.no

så finner du *Fuglevennen* for årene 2004-2008.

I juni oppdaget Marit Stenslund på Justvik i Kristiansand en blåmeisfamilie med en uvanlig reirplass. Et lite stykke fra boligen hennes står en stor hjullaster som brukes til

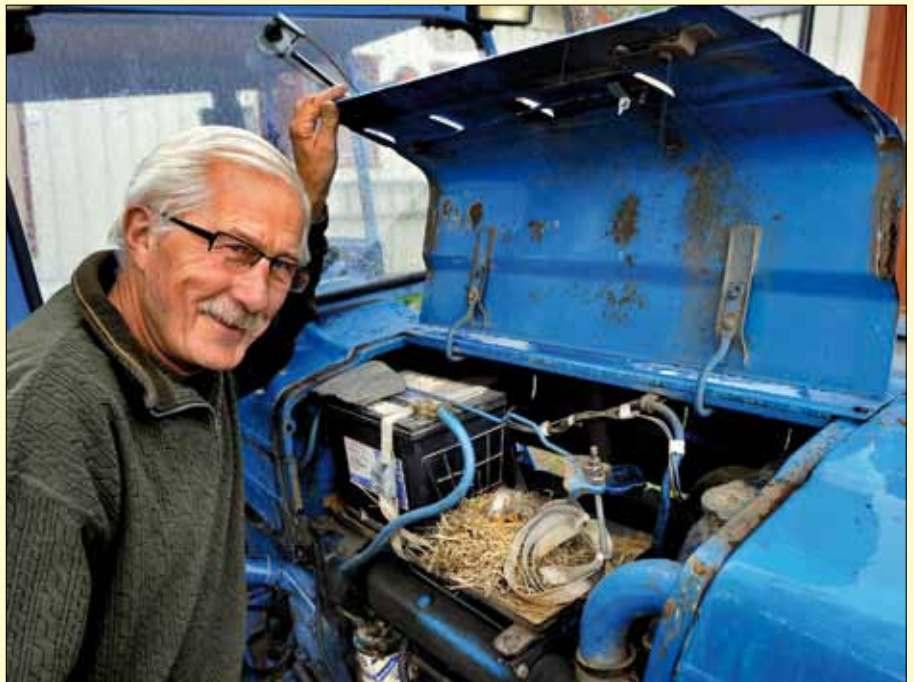
Fotografier: Marit Stenslund.

snøbrøyting. Om våren står denne maskinen stort sett i ro. Den 1. juni oppdaget hun at katten hennes satt og stirret intens opp på eksosrøret på denne hjullasteren. Hun ble nysgjerrig, og ville se nærmere hva som fanget kattens interesse. Stor ble overraskelsen da hun hørte lyder nede fra det lange eksosrøret. Enda større ble overraskelsen da hun tittet ned i røret, for der hadde en blåmeisfamilie lagt reiret sitt. Nå lå de nesten voksne ungene og tigget om mat. Den 9. juni fotograferte hun ungene med et digitalt kompaktkamera, og bare to dager etter var ungene så store at de hadde forlatt den uvanlige reirplassen. Til tross for at fuglene både valgte en uvanlig reirplass, og ble overvåket av en katt, fikk de fram seks unger.

Traktor i daglig drift ingen hindring!

Linerla er en fugl mange er glad i. Den er et sikkert og trivelig vårtegn. Fuglevennen har fått mange meldinger om linerler med spesielle kjennetegn som kommer tilbake til samme sted år etter år. En halt linerle kom seks år på rad tilbake til en gård på Jæren.

Hver vår dukker det opp meldinger om linerler som hekker på de merkeligste steder. Det kan være i postkasser, på utedoen, i kjøkkenventilen eller under en jernbaneskinne. Det ser også ut til at linerlene har en stor forkjærlighet for traktorer. Under panseret på traktoren er det lunt og varmt, og det er et godt gjemmede for et linerlereir.

Fotografier: Brynjar Lidstuen.

”Batterikassa var det eneste ledige stedet under panseret” sier Trond Veble.

Trond Veble i sin 1970 modell Ford 2000.

Trond Veble på Biristrand i Oppland har en eldre traktor som nesten daglig er i bruk. Da han en dag i april parkerte traktoren foran huset, oppdaget han noen linerler som satt og ventet, og raskt stakk under panseret. Der fant Veble et linerlereir med seks unger i batterikassa. ”Ikke forstår jeg at linerleungene har klart seg i varmen og bråket fra dieseltraktoren”, sier han til Fuglevennen. ”Traktoren har vært

i bruk i alle fall annenhver dag, og gjerne en halvtime om gangen. Det forbausset meg at linerlene fulgte etter traktoren når jeg var ute og kjørte, men det falt meg ikke inn at de hadde reir i traktoren. Men med en gang jeg parkerte traktoren denne ene dagen, så var de der. Da oppdaget jeg reiret. Etter dette ble traktoren stående i tre uker. Det var en selvfølge at linerlene skulle få ro til å fore opp ungene sine,” sier Trond Veble.

Fire til seks unger er vanlige kullstørrelser hos linerle.

Når linerla har mat i nebbet, har den som regel unger i nærheten.

Havørna er tilbake i Oslofjorden!

Foto: Kjell Isaksen.

Stadig flere kan nå nyte synet av havørn i Oslofjorden. Dette bildet ble knipset av Arne Bø søndag 20. september i år ved Hurumlandet.

Sommeren 2008 ble et merkeår i havørnas historie, i det et havørnpar hekket på Håøya ved Drøbak. Da var det 126 år siden havørna forrige gang hekket i Oslofjorden! De siste ørnene man kjenner til hekket ved Hankøundet, men de ble forfulgt av mennesker. I 1982 ble tre av fire havørner skutt her, og med det var havørna utryddet som hekkefugl på Østlandet. Hunnfuglen som etablerte seg i Oslofjorden i fjor, var ringmerket i et havørnreir

i Lappland i Nord-Sverige. Den var bare fire år gammel da den hekket på Håøya. Derfor er det ekstra imponerende at denne fuglen klarte å få fram minst en unge. Vanligvis er havørnene minst seks år gamle før de klarer dette.

Havørna ble fredet i 1968. I løpet av de førti årene som har gått etter at vi sluttet å forfølge ørnene, har de økt i antall og tatt tilbake mange av sine gamle hekkeområder.

Havørna har også økt i antall i landene rundt Østersjøen. I disse områdene var miljøgifter en alvorlig trussel mot fuglene. I Storbritannia ble havørnene helt utryddet av menneskelig forfølgelse. På slutten av 1970-tallet begynte man å hente havørnunger fra Norge for utsetting i Skottland. Nå er havørnene godt etablert som hekkefugler på det britiske øyriket. En fugl som ble klekket i Skottland har til og med fløyet tilbake og etablert seg som hekkefugl i Norge!

Langs Sørlandskysten er havørnene i ferd med å komme tilbake som hekkefugler. De siste ti årene har de hekket i de vestre delene av Vest-Agder. Stadig oftere blir havørn sett lenger øst. Det knytter seg stor spenning til om ørnene klarer å hekke langs denne delen av Sørlandskysten, siden det her er stor trafikk av båt- og hyttefolk. Men havørnene har vist at de kan tolerere en del menneskelig trafikk i hekkeområdet, så lenge selve reirområdet får være i fred i hekketiden. Forhåpentligvis klarer havørnene å etablere en sammenhengende hekkebestand langs hele kysten av Sør-Norge i nærmeste framtid. Da kan alle nyte synet av de staselige fuglene langs kysten vår!

Kast ikke plast i naturen!

Foto: Roar Solheim.

”Kast ikke plast i naturen” var et slagord for en del år siden. Det påbudet er like aktuelt i dag. Stokkanda på bildet over er et sørgelig eksempel på hva som kan skje når

fugl møter vårt plastsøppel. Anda har fått en plastkannering rundt halsen. I forsøket på å fjerne den har undernebbet blitt sittende fast inne i ringen, slik at den stakkars stokkanda ikke kunne bøye opp hodet. Fuglen lå i veikanten langs E18 ved Grimstad nå i sommer. Trolig ble den påkjørt fordi den hverken kunne fly eller se seg for. La dette være en påminnelse når du ferdes ute. Ta med ALT søppel hjem, og kast det i søplekassa.

Fuglevennen

Fuglevennen kommer ut med to nummer i året, ett om våren og ett om høsten. Abonnement koster kr. 130,- pr. år.

Alle spørsmål og henvendelser vedrørende abonnement, samt stoff til Fuglevennen, sendes til:

**Fuglevennen,
Norsk Ornitologisk Forening,
Sandgata 30B, 7012 Trondheim**

telefon: 73 84 16 40
telex: 73 84 16 41.
e-post: fuglevennen@birdlife.no

Samarbeidspartnere

*Agder Naturmuseum og
Botaniske Hage*

– www.naturmuseum.no

Høgskolen i Hedmark

– www.hihm.no

Nettverk for miljølære

– www.miljolare.no

Nå starter vi fuglevennskole!

Det er viktig å stimulere barns naturlige nysgjerrighet i tidlig alder. Norsk ornitologisk forening ønsker å satse på barn og unge. Bladet Fuglevennen er en del av dette arbeidet. Styret i Norsk ornitologisk forening ønsker å utvikle en egen Fugleskole.

I løpet av vinteren vil det bli laget et hefte om de vanligste fuglene våre. Dette er tenkt som et kurshefte for barn i alderen 8 til 14 år. Undervisningen vil også bli knyttet opp mot Fuglevennens nettsider. Deltagerne er med på tre kursdager for å oppnå en første grad i Fuglekjennskap. Da får de et jakkemerke, og er med dette en Fuglevenn. Deltagerne kan så være med på to utvidelseskurs for å øke fuglekunnskapen.

Kursmateriellet som utvikles vil være tilgjengelig i løpet av våren, og NOFs mål er at kursopplegget kan tas i bruk av organisasjoner som driver barnearbeid, av skoler som en del av undervisningen og at voksne Fuglevenner kan starte egne kurs. Vi informerer om dette nå med tanke på at interesserte Fuglevennlesere kan være kursholdere.

Ønsker du mer informasjon om opplegget kan du ta kontakt med NOF-kontoret.

Husk vinterens hagefugltelling!

Også i vinter vil det bli gjennomført telling av fugler ved fôringsplasser og hager over hele Norden. Dette skjer som vanlig siste helgen i januar. Vi arrangerer nå hagefugltelling for tredje år, og håper at vi fortsetter fremgangen fra de foregående år. I 2008 deltok 514 "hager" og det ble sett 27.667 fugler, mens i 2009 var tallene 1.140 "hager" og hele 68.768 fugler ble sett, fordelt på 93 arter.

Hagefugltelling foregår ved at du noterer alle fugler som du ser den helgen, enten ved ditt hus eller hytte. Du skal ikke bare notere fuglene på fôringsplassen din, men også de som flyr forbi ditt nærområde. Gjør dette til en aktivitet for hele familien. Få gjerne naboer og slektninger til å delta også. Dette er en uformell "konkurrans" med våre danske, svenske og finske naboer som også teller på samme måte denne siste helgen i januar. Derfor vil vi ha med flest mulig deltakere. Årets telling blir gjort i samarbeid med Norsk Hageselskap, som mobiliserer alle sine hagelag. Bli med du også, så kanskje vi når målet om 3.000 deltakende "hager" og mer enn 100.000 registrerte fugler denne helgen.

Telling av fuglene skal legges inn på internett. Vi vil legge ut informasjon om dette på hjemmesidene www.fuglevennen.no og www.birdlife.no i siste halvdel av januar. For dere som ikke har tilgang til internett, så kan dere skrive ned hva dere ser på et ark, og få noen datakyndige blant familie eller bekjente til å ordne med registreringer.

Norsk Hagefugltelling skjer i samarbeid med Norsk Hageselskap, og er sponset av Bess Jahres stiftelse!

